

A különcz.

Írta: Kapossi Béla.

Mint deák nála laktam, sőt, ha sok volt a teendőm, nehogy a házat el kelljen hagynom, asztalánál étkeztem is: ismertem tehát, a menynyire őt egyáltalán ismerni lehetett.

Mert nem igen volt közlékeny. Évekig lakott egy és ugyanazon házban, a nélkül, hogy csak egygyel is a házbeliek közül egy „jó nap“-ot váltott volna és magának is, ki két tanéven át voltam lakója az egyik szobájának, — az egész lakása kettőből állott, — hónapokig tartó küzdelemben kellett bizalmatlanságát megtörnöm. Irántam való bizalma azonban szinte nem nyilvánult holmi baráti érületben. Én is csak annyiban különböztem a többiektől, hogy előttem szabad folyást engedtem néha nézeteinek és szóval nem zsenirozta magát, a feleségét akkor is bántalmazni, ha én jelen valék.

De ne előzzük meg eseményünk folyását. Különcz volt, egyaránt különcz öltözetében, modorában és cselekedeteiben. Sohasem láttam rajta más ruhadarabot egy kettős fényű czilindernél és nyakig begombolt szalonkabátnál, mely csak térden alul engedte látni fekete nadrágja szarait. Kopottnak nem lehetett mondani, de ruházata minden darabján, épp úgy a módon is, a mint azokat viselte, meglátszott, hogy külső megjelenése nem okoz neki gondot. Tulajdonképeni embergyűlölő nem volt: csak nem szerette az embereket, mert — a mint mondá — annyira hasonlítanak a másikkhoz. És nem szerette különösen a nőket, mert „a legkisebb is magában hordja az asszony csiráját“.

Ily körülmények között persze barátságos indulattal ő iránta sem viseltetett senki és az egész házban nem beszéltek róla másként, mint valami emberevő szörnyről, ki különösen a különféle szomszédasszonyok méltó megbotránkozását keltette fel az által, hogy a feleségével folytonos zajos viszályban élt. Hátha még azt is tudta volna a jó nép, hogy ez a „medve“ — a mint

nevezni szokták — a feleségét nem egyszer meg is szokta verni.

Bizony szegény jó asszonynak kijuttott; pedig hát — a mint én ismertem — áldott jó lélek volt, ki ugy gondját viselte mindennel elégiületlen férjének, mintha az ezer hálával viszonzná gyengédségének minden nyilvánulását. Soha panaszhang nem jött ajakára és

egyét különösen sohasem fogok elfelejteni.

Egyszer halat ettünk és a szerencsétlen asszony csontott nyelt, melyen kevésbe mult, hogy meg nem fuladt. Mikor sok kinlódás után a veszélytől megmenekülve, ismét az asztalhoz ült, férje látszólag megkérdezte: „vajjon jobban érzi-e már magát?“

A monológ.

még az ütlegeket is mint a hü eb nyöszörögve türe, nehogy a leskelődő szomszédasszonyok figyelmét férje brutalitására vonja. És a mily lelki erővel türe a tettleges bántalmazást, oly megadással fogadta az ütéseket, melyeket férje a lelke ellen intézett, azokat a kiméletlenül durva mondásokat, melyek közül

— Köszönöm, — viszonzá a jó asszony hálásan, — már egészen jól vagyok.

— Pedig látod, — jegyzé meg a férj tovább rágva a szájában lévő falatot, — ez lett volna a legjobb alkalom.

És cinikus gondolkozásmódjának

ily durva nyilatkozataival nem fukarkodott; a szerencsétlen asszony számára mindig volt egy-egy epés, maró megjegyzése, melyeket az, hogy látszólag kellemetlen hatásukat reám enyhítse, mosolyogva fogadott. Vértelen ajkainak kinos vonaglása azonban még jobban fájt, mint a férj leplezni nem is szándékolt durvasága, elannyira, hogy végre már nem állhattam meg szó nélkül. Egy alkalommal felhasználtam a férj távollétét és megkérdeztem a szánandó asszonyt, miért tűri ez embernek brutalitását? mi öröme van az életben, melynek minden napja neki csak megaláztatást hoz? Az asszony felelete meglepett.

— Mert szeretem a férjemet.

— Szereti ezt az embert, a ki ütlegekkel viszonzozza szerelmét?

— Igaz, néha rosszul bánik velem, de az csak azért van, mert a sors megfosztott az örömtől, hogy őt taljesen boldoggá tehessem. Oh, egészen más ember volt ő, a míg házasesletünköl gyöngéd szive leghöbör vágyának teljesülését, a míg azt remélte, hogy gyermekekkel fogom megajándékozni. Az Isten nem akarta, hogy e boldogságnak részesei legyünk és én megadással türom, a mit szent akarata reám mért. De higye meg, uram, a férjem azért szeret engem. Ön csak olyankor látja, mikor örömtelen élete ezer gondjaitól és bosszuságától megzavart kedélyvel reám önti, a mi keserűséget naphosszatt magába szitt. Ez nem az igazi képe. Látna csak egyszer, mikor egy fölös pohár bor melege felolvasztotta kedélye jégkérget, mikor zokogva fuldokolt ezer bocsánatkérés közepette csokolja a kezeimet, a ruhám szegélyét és elhalmoz mindazon édes nevekkel, melyek egy boldog mult emlékeit idézik fel szivemben. Ha csak egyszer látna mámora e boldogító magánkivületében: megértené, uram, hogy a boldogság e rövid perczeiért miért türom szivesen hónapokon át a megalázó természetellenes magaviseletét.

Nem gyözttem eléggé csodálkozni a hallottak fölött és elhatározám, hogy házigazdám családí életét több figyelemmel fogom kísérni. Szerettem volna fölfedezni csak egy sugarat, mely e két egymáshoz kötött lény sötét életét egy pillanatra földeríti; mert — megvallom — talányszerűségében hihetetlennek tartom mindazt, a mit az asszony házaseslete ritka, furcsa örömeiröl elmondott. Csak a férje brutalitásának kendözésére talála ki a jó asszony e mesét, melylyel enyhíteni akar ítéletemen annak magaviselete fölött.

Nem földöztem fel egy vonást sem, mely barátságosabb szinben tüntette volna fel a férfi jellemét, az maradt szemeimben, a ki volt: a cinikus, ki-méletet nem ismerö, durva ember; míg egyszerre egy váratlan eset taljesen megváltoztatta fölöle táplált nézetemet.

Hogy sajnáltam, hogy elhamarkodott ítéletemért akkor már nem kérhettem töle bocsánatot!

Egy nehéz munkanap után, melynek fáradaimai a késö éjbe nyultak be, az én szegény háziasszonyom zsörtölödö férje nem kis bosszuságára reggel nem tudott felkelni. Egész késö éjszakáig mosott, e munkája közben ki-bejárt a fütött, gözzel telt konyhából a nyitott hideg folyosóra, hol a vízvezeték csapja volt; meghütötte magát és már másnap heves szurást érzett oldalában. Harmadnapra az orvos hashártyagyuladást konstataált, mely rövid pár nap alatt kioltá a sokat szenvedett nő életét.

A betegség első napján a férj bosszusan morgott, hogy az egész csak komédia az ő bosszantására és kényelmének megzavarására. Az orvost is csak azért hivta, hogy ezt bizonyítsa. Mikor azonban a tudomány komoly embere e helyett komoly veszélyt konstataált: megdöbbsent, ápolónöt vett a felesége mellé, kitöl behatólag tudakolódzott a beteg hogyléte fölöl, valahányszor hivatalából hazajött. Késöbör, mikor a szegény eszméletlen kívül fekiüdt, férje szótlán komorságban órákat töltött ágyánál és annyira ment, hogy ily alkalmakkor maga készítette elő betegje számára a jégborogatásokat. Mikor pedig örök álomra csukta szemét a szenvedö, a férjböl kítört a magába fojtott fájdalom; — de ekkor is panasz és szemrehányás alakjában. Ököre szoritott kezekkel fenyegetöleg intett a magasba, mintha a tavaszálló lélek után küldené fenyegetéseit és arczából egészen kikelve, de könytelen száraz szemekkel felordított:

— Megcsalt! Itt hagyott, pedig hányszor fogadta, hogy nem fog meghalni — előttem?

Aztán szemébe csapta a kalapját, utasításokat adott az ápolónöknek és elment a háztöl. Ugy látszik, intézkedett halottjáröl; mert röviddel távozása után megjelent a halottkém, utána egy temetkezési egylet közegei jöttek, a kik a halottat ravatalra tették, ezt virágokkal dísziteték fel, a szobát pedig, melyben kiterítve fekiüdt, fekete posztóval vonták be. Az egész rendezésen meglátszott, hogy a rendezö nem kímélte a költségeket.

Maga a házigazdám csak késö éjjel jött haza. A mint a zárt ajtön keresztül halám, nehézkes léptekkel ment szobájába, hol — a hozzám hatoló zaj után itélve, — széket állított a nyitott ablak mellé és oda ült. Soká nem zavarta meg semmi a halottas ház esendjét; csak a vén fali óra egyenletes tik-takja hangzott, a mint darabokra vagdalta az örökkévalóságot és engem már nyugtalanítani kezdett az igazán halotti esend mely körülvett. Lelki szemeim előtt megjelent a halott alakja, megbocsátó szeretettel szememben, türom megadással mosolyában és mellette lát-

tam azt az embert, a ki e matyr minden szenvedését okozta. — Vajjon mit érezhet most? Megbánást, vagy talán örömet? Ha igaz, a mit róla a felesége mondott, ha csakugyan szerette azt a szegény asszonyt, akkor makacs lelkét bizonyára megtöri a csapás; ha azonban tényleg az, a kinek mindig én tartottam, kemény szive most örvendeni fog, hisz nyügtöl szabadult meg.

Ellenállhatlan kíváncsiság fogott el, látni, mit csinál most a felesége ravatalánál, megtudni, mint szándékozik az éjet tölteni? Az ágyakat a délután folyamán szétszedték, hogy a ravatalnak helyet csináljanak és a szétszedett darabokat ott láttam halomban fekiüdni a konyha egyik szegletében. Talán ébren akarja tölteni az éjet, hogy semmi elökészületet nem tesz a lefekvéshez. Vagy tán ha nem is akarja, kénytelen vele?

Eszembe jutott, hogy felajánlom neki a saját ágyamat, az én fiatal csontjaimnak nem fog megártani, ha egy éjet a divánon töltök és legalább meglátom, miként viseli a csapást, mely őt érte. Kimentem a konyhába, a hova mindkét szoba nyilott és zajtalanul nyitottam be a halottas szobába.

Váratlan jelenetnek lettem tanuja. Az özvegy már nem ült az ablaknál, hanem ott térdelt, azaz inkább fekiüdt a ravatal lépcsöin, és arczát kezeibe rejtve sirt keservesen. Fájdalmának azonban nem voltak könnyüi, nem volt panasz hangja és a mint ott fekiüdt, csak testének görcsös vonaglása jelenté, hogy élet van benne és ez élet fáj, nagyon fáj neki.

Megszántam ezt a furcsa embert és vigasztalni akartam őt; de ő nem is figyelt szavaimra és ajánlatomat, hogy az éjet szobámba töltse, visszautasította.

— Nála maradok, — mondá, — még sok mondani valóm van neki, pedig holnap már elviszik.

Másnap, a temetés előtt, bejött hozzám és hivatkozással a megváltozott helyzetre, kért, hogy néznék más lakás után. Aztán kikisértük a halottat utolsó nyugvó helyére és én utközben nem gyözttem bosszankodni a résztvevö szomszédasszonyok legkevésbé sem tartózkodó megjegyzési fölött holmi férjéről, a kiknek hü, meg nem érdemlett életársuk megsiratására még csak egy könnyük sincs.

Hogyha azok a rövidlátók tudnák, milyen romboló vihar zug annak a szerencsétlen embernek a szivében, ha szemük, mint az enyém, elég éles lenne megítélni mennyire megöregedett rövid két nap tartalma alatt, ha tanui lettek volna mindannak, a mit én láttam pár nap óta: gonosz nyelvük elnémulna és bámulva csapnák össze kezeiket ez élő talány fölött, ki bensöleg, igazi fájdalommal gyászol egy oly asszonyt, kit megbecsülni — úgy látszott, sohasem tudott.

Mert gyászolt ez az ember bensőleg, igazán. Egész nap bolyongott, mint a ki valami nagyon hiányzót keres és a következő éjet is álmatlanul tölté szobájában fel és alá járkálva. Nem voltam képes rávenni, hogy csak egy órára is lefeküdjék. Nem fáradt, felelte ösztönzéseimre, rövid felelete mogorva hangjával értésekre adva, hogy résztvétem alkalmatlan neki. Nem alkalmatlankodtam tehát tovább; egyedül hagytam őt gyászával, egyedül bánatával, gondolva, hogy a magány és az idő behegesztik majd szívének sebeit. — Nem is láttam őt csak harmadnapra, midőn végre alkalmas lakást találva, késő este hazatértem azzal a szándékkal, hogy tudatom vele, holnap kiköltözködöm.

Az egész házat izgatottságban találtam, a kapu előtt és alatt embercsoportok álltak, a folyosókon szomszédasszonyok dugdosták össze fejeiket, kiknek zavart beszéde kivétel nélkül azzal a refrainnel végződött, hogy „ki hitte volna!”

Nem állhatám meg szó nélkül; megkérdezém, mi a szokatlan izgalomnak az oka.

— Csak menjen fel a lakására, — volt a felelet, — majd meglátja.

Főnt aztán az éppen ott lévő hivatalos személyektől megtudtam, hogy a házigazdám ma délután a felesége sirján föbe lötte magát.

Ki hitte volna!

Magyar kuriózumok a mult században.

Magyarország természetrajza a történeti nyomozás megvilágításában oly tér, mely szükségképeni kiegészítője hazánk etnografiai ismeretének. S szerencsére, egyike azoknak, melyek leg-hálásabban emelkednek ki az egykoru írók előadásában. Ennek oka, hogy még azok a külföldi utazók és tudósok is, kiket a tanulmány és tapasztalat vágya vonzott a kelet e végállomására azokban az időkben, mikor még az utazás korántsem volt oly könnyű, mint ma, Magyarország természeti bőséget, gazdagságát inkább bizarr oldaláról szokták fölfogni. Nem csoda, ha méltányló elragadtatásuk néha oly tulásra vezeti őket, a mely mellett figyelmüket könnyen elkerülik az apróbb és köznapibb, de nem jelentéktelenebb vonások. Az első, ki Magyarországot természetadta kincseiért minden más országok fölébe emeli, Bitzarus Péter. Dicséri népe erejét, állatai szaporaságát, nemes ercei nagy sokaságát s különösen halbőséget. Még tulliczítál rajta Georgius Wernlierus s vádolja Bitzarust, hogy Magyarországot nem elegendően magasztalta. Cellimachus is ugy tünteti föl a csapata élén Magyarországra vonuló Amarathem török szultánt

a mint ekkép szól katonáihoz: „Eddig Bolgárországban küzdöttünk: a természettel, hol éhség és szomjúság kinzott. Mindezt legyőztük, hogy most áldott magyar földön nagy bőségéhez jussunk mindennek. Ez lesz seregeink drága bére és dicsősége!” Nem marad mögöttük a Magyarország iránt való hódolatban a francia Foumier sem, kit szintén meglepett a haza földjének annyi kincse, edzett, kemény népe, termékenysége, nemes bora, különféle ercei, sok hala és sója. Talán ebből a korból ered ez a közhit is, hogy a Tisza csak $\frac{1}{4}$ részben áll vízből, $\frac{3}{4}$ része hal.

A mi szépet lelkesült idegenek elmeséltek a bábajos magyar honról, az mind visszhangot keltett idebenn, sőt tovább vezetett a rendkívüliségek ama kultuszára, mely a balul értelmezett patriotizmus gyors lobbanékonyságával s támogatva a tudományos módszertelenség tulásaitól, kalandosnál kalandosabb képzelgésekre bátorított föl. Nem volt elég a magyarok földjét a gondviselés különös kegye által minden jóval elárasztott Kanaánnak nevezni; csodás jelenségek színhelyévé is tették, úgy hogy Magyarország egész ritkaságmuzeumként áll előttünk.

Ha a természet rendellenességei azok közé a jelenségek közé tartoznak, melyek a nép képzelmére élénken hatnak s bizonyos hagyománykört vonnak magok köré, úgy ebben a rendben mindenkifölött az emberi szervezet pathologiás változásai, a csodaszülöttek, emberi szörnyetegek hívják föl az érdeklődést. Nehezen volna kétségbe vonható, hogy aberrációk erős nyomot hagynak a nép gondolatvilágban. Például az ó-szónyi ikrek a mult században országos szenzáció tárgyául szolgáltak. Két, alsó testén s hátgerinczén összenőtt leánya volt ez, kik 1701 október 26-án születtek s a keresztségben az idősebb Ilona, az ifjabb, a szebb és egyenesebb pedig Judit nevet nyert. Hetedik évüket elérve, Csiky nevű református lelkész és győri orvos megvette a csodalatos testvérpárt szülőitől s Hollandban, Angliában, Francia- és Olaszországban körutat tett velük. Három év mulva tért vissza mintegy 70 ezer frt nyereséggel. Az ikreket ekkor Keresztes Ágost esztergomi érsek a pozsonyi Orsolya-kolostorba adta, hol azok 21 éves korukban haltak meg, alig pár percznyi időközben, 1723 február 23-án. Mindkettő beszélt németül, magyarul, francziául, igen szépen varrtak és kötöttek.

Hat uju, szőrös arczu s más kisebb foku rendellenességü emberi szörnyetegekről nem is szólva, nagy hire volt ugyanekortájt egy a nyitramegyei Podhrágy községben született asszonyszemélynek, kinek valóságos nyulszemei voltak s egész teste apró s nyuléhoz hasonló finom szőrrel volt fedve. E

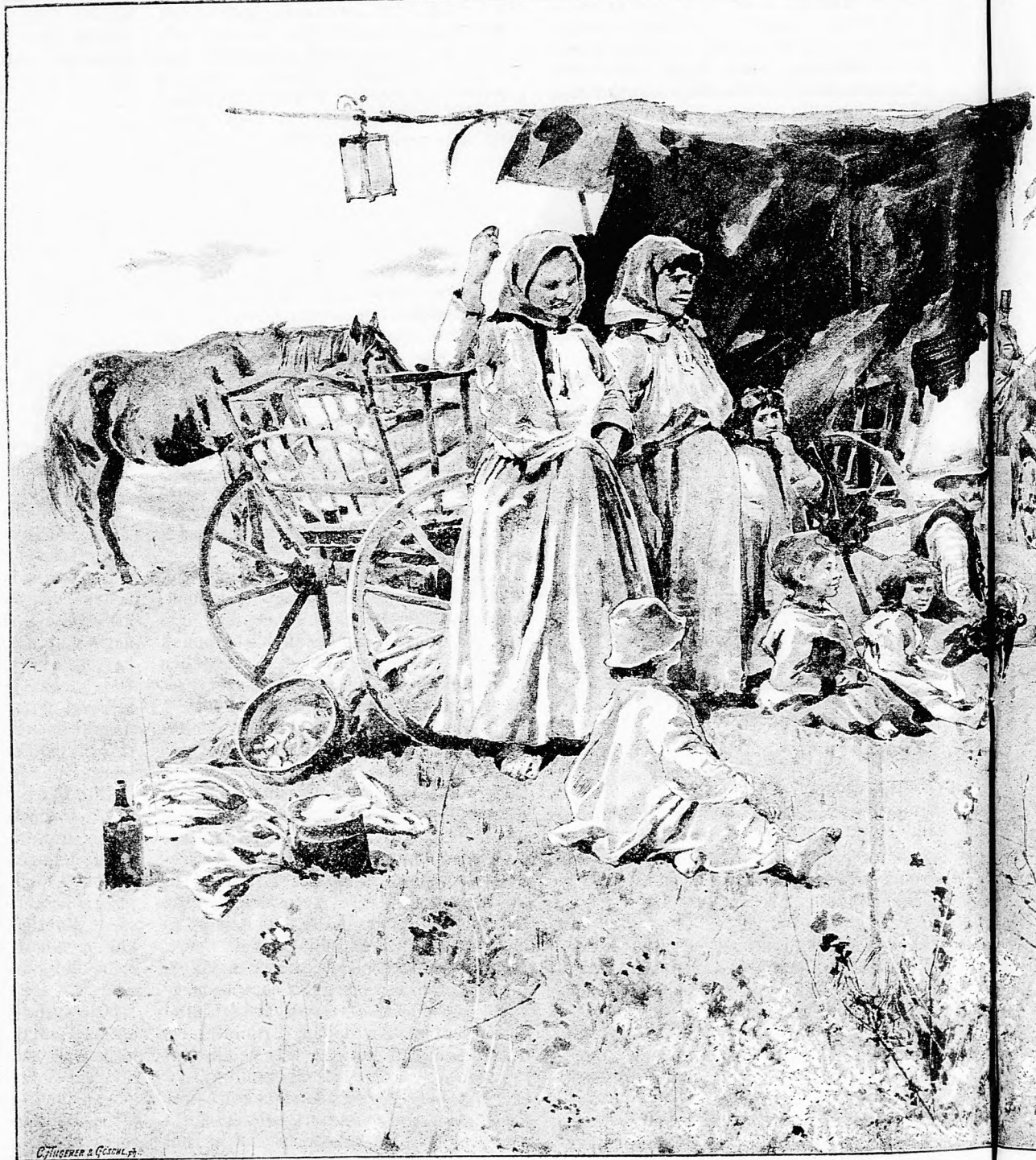
tény valódiságáról Torkos nevű orvos és ennek fia kezeskednek az utókornak kik látták s beszéltek vele.

De más érdekes kuriózumot is jegyeztek föl 1707-ből vagy 8-ból. Ekkor történt, hogy a pozsonyi erdőben egy felnőtt férfit fogtak el, kit aztán a pozsonyi városházán több napon át őrizet alatt tartottak. Beszélni nem tudott s nem evett egyebet elébe dobott almáknál. Ruházta fél, karokig és lábakig érő kaftán volt. Pár nap mulva ez elvadult embert ismét visszabocsátották az erdőbe. 1722-ben Közép-Szolnokban találtak a vadászok egy erdőben hasonló elvadult leányt, de oly rut volt, hogy láttára a vadászok egyike ijedtében majd elájult. Üldözésére keltek, de oly gyorsan futott, hogy nem érheték utól.

Egyike volt a legelterjedtebb balhiteknek a mult századbeli magyar tudományosságban az a balhit, mely a kővé vált lencsére vonatkozó népies babona fantáziájában öltött alakot. Nem egy magános gyűjteményben őriztek hasonló kölenscéket. A Csallóközből a többek közt Tomka János hagyatékából egy doboz ily lencse jutott Klein Mihály birtokába. A szájhagyomány szerint, e vidéken 1754-ben egy paraszt közönséges lencsét vetett el, melyet learatás és behordás után a hüvelyekben kővé válva találtak. Oly nagy volt az általános csodálkozás ekkortájt a kővé vált lencsék fölött, hogy Pozsonyba a királyi kamarába egész mérővel vitettek belőle, mi több, a nagyhirü berlini természettudós, Martiny is valódiaknak találta ezeket a lencséseket.

Liptó- és Nyitramegyében az ugynevezett parasztfilerek voltak érdekes különlegességek, melyeknek kagylóköveleti jellegét egyebiránt rég megállapította a tudomány. Még két hasonló játéka a természetnek a kalotaszegi szent László-péncz és a balatoni kecskeköröm. Amaz a népmonda szerint a menekülő kunok által az üldöző magyarok feltartására szórva, Szent László király tohászára vált kővé, emezzel szintén régi rege van kapcsolatban. E szerint Adrás magyar király a Szent-földről visszatérve, végső szegénységben érkezett Zalamegyébe s ott a Balaton tónál egy kecskepásztorra talált, kitől ezer forintot kért kölcsön, oly föltétellel, hogy visszaadja. A kecskepásztor azt felelte, hogy Isten látja őt, nincs pénze. „Ha Isten látja, — szolt a király, — úgy büntessen meg téged és nyájadat.” E szavakra a pásztor és nyája a tóba zuhantak.

Kővé vált rozmár-töröl is emlékeznek a mult századból a temesi Bánátban, melyet a Tisza partján találtak volna. 1775-ben pedig egy Magyarországon talált kővé vált kigyót küldtek a berlini tudós társaságnak, mely azonban a társaság véleménye szerint

C. FISCHER & CO. INC. N.Y.

A róka táncz. Manninger G.

Manninger Gusztáv rajza.

nem bizonyult egyébnek hosszukás hal-fognál.

Sáros- és Szatmármegyékben kiterjedt művelést folytattak a mult századokban — mannával. A földet e végből mindenekelőtt jól megtrágyázták, aztán háromszor felszántották. Pünkösöd hetében aztán a magot két harmadrész földdel keverve, épp úgy mint amákot, elhintették és jól leboronálták. Ha még végül a közéje nőtt gyomot három izben gondosan kigyomlázták, bizony gazdag aratás volt várható. Ezt a mannat pedig kitünően tápláló és egészséges ételnek dicsérték, s rendszeren vagy egyszerűen vízben főzték meg, vagy pedig vajjal vagy tejjel keverve, olykor huslevesnek.

Magyarország hajdani gazdasági és műveltségi állapotairól általában sokkal nehezebb hü képet alkotni ma, mint politikai viszonyairól, mert azoknak elemei mélyen belenyulnak a magánélet körébe. Mindemellett semmisen elfogultabb ítélet, mint a mély hátramaradás vádjával illetni a régi Magyarországot, szemben a műveltebb nyugati nemzetek aránylag természetesen fejlettebb kulturájával, iparával és kereskedelmével. A nyers termelés minden ága tisztességes fejlődés útján, ha nem is rohamosan tartott a cél felé, hogy fölvegye a harcot a külföld versenyével s kibontakozzék a hosszú török járom alatt rákényszerített tespedésből. A magyar kertészet nagy multjából, mely az Anjou- királyok alatt kivívta hazánk számára az „Európa kertje“ nevet, Buda visszafoglalása után újra visszahódít egy-egy sugárt a nemzet. A magyar szilvafákat innen vitték ki s honosították meg messze idegen földön. Kőszeg és Sopron szárított gyümöleskivitele a mult század alatt jelentékeny kiterjedést ölt. Izlélesen diszitett kisebb-nagyobb dobozokban küldték szét szorgalmas gyümölesztermelőink czikkeiket a világ mind a négy tájára. Viszont gyors tanulékony-sággal értékesítették itthon is a külföld példaadó vívmányait s honosították idegen fajokat.

Ekkortájt kezdik tenyésztetni először a ma szélteben ismert Masánczky-féle almafajt. Kezdetben csak urasági kertekben, szőrványosan, később azonban mind szélesebb körben. A nemrég fölfedezett czukornádból B a t t h y á n y Tivadar gróf sietett egy példányt meghozatni virágházába, nagy szenzációjára a távol vidékekről összeseregülő lakosságnak. A sáfrányt már ekkor kertekben sok helyütt, sőt Tolnamegyében földeken művelték. Az első selyemhernyó-tenyészetet a Muraszigeten látjuk életbe lépni, nem sok idő múlva Perlakon már nincs telek, melyen egy-két eperfa ne állana. 1776-ban már csupán Zalában több mint százezer az eperfák száma.

Tizenhárom fajta dohányt ismer és

termel a mult századbeli Magyarországon. Legjobb fajta az ugynevezett török dohány s oly erős, hogy más fajtákkal való keverés nélkül nem is használták, Burnótunk, igaz, nem vetekekedhetett sem a straszburgi, sem a spanyol burnóttal, de ezeknek fölnye is csak a készítés módjában állott. Busching 120 ezerre becsüli ez időből az áruként kivitt szarvasmarhák számát, holott Lengyelország szarvasmarha kivitele sem haladta meg az évi 80—90 ezeret. Hires a löcsei borsó kiváló nagyságáért, a kassai és eperjesi pedig arról, hogy teljes érett állapotában is megtartotta élénk zöld színét. Zólyom kendere, Nagy-Szombat buzaföldje, Trencsén, Liptó, Szepes- és Sáros szarvasgombája.

De nemcsak az őstermelés terén találunk speciálításokra, élénk felfogás és érzék nyilvánul az ipar terén is, el-elfojtva ugyan a kedvezőtlen viszonyoktól, de újra és újra érvényesülni igyekezve. A debreczeni kitünő szappant példának okáért a velencei hires szappangyártás a maga módja szerint felhasználta. Kísérleteket tettek a balatoni sás porló fekete gyökerében tartalmazott jelentékeny vitriolsó ipari értékesítésére s nagy feltűnést keltett az első csésze kávé, melyet Windisch tanácsos Pozsonyban juharfa-czukorral ivott meg Notabene, ez a czukor, szerencsétlenségre, sokkal többbe került a közönséges czukor előállításánál. Ellenben Mosonban már a mult század közepe nagy gyár dolgozott angol bór előállításán. Pfeiffer Mihály kémárki orvos saját módszerű indigiót fedezett föl, s a kékre festett magyar bundát egy időre nagy divatba hozta Podmaniczky László huszárszázados saját festésű titkával. A magyar bor dicséretét nem szükség különösen zengeni; a magyar borivás virtusát bámulták már a tüzes spanyol égalj lakói is, mert mikor VI. Károly még királylyá koronáztatása előtt a spanyol trón iránt igényt támasztva, seregével kiszállt Andaluzia partjain, a magyar huszárokról fenmaradt, hogy pint számra itták a legerősebb spanyol borokat, melyektől más közönséges halandó menten lefordult volna lováról; nekik meg se kottyant.

Hát a magyar balsam európai hire, melylyel messze Németországon elkalandoztak a vállalkozó olajkereskedők, nem ritkán persze közönséges terpen-tinnel is keverve az áldásos cseppeket. A tudós Gärtner Keresztély fedezte föl ezt a csodatevő életelixirt 1640-ben melyért aztán III. Ferdinándtól gyönyörű lánczot, s nemesi ezimert kapott, rajta egy kertben álló fa ábrázolatával. Ő vette észre először a fa ághegyeiről lecsurrandó olajt, s azt jól légmentesen elzárt üvegedényekben fogva föl, kísérletezni kezdett vele s pedig oly bámulatos eredménnyel,

hogy egy új panacslát vélt mindenki fölfedezni a hathatós szerben. Külsőleg néhány csepp tollszárral a sebre csepegtetve, hegedés nélkül gyógyított; köszvényt néhány kenés teljesen eltüntetett; reggel s este lefekvés előtt 7—9 cseppet borban véve pedig távoz-tatta a máj és vesék dugulását, a vesekövet és makacs főfájást, sőt tüdő-bajokban is alighanem fölért a — Kochinnal.

Maga a fenyők családjához tartozó fa butorokká dolgozva, ellenállt a férgek, poloskák minden településének. Nem is panaszkodott a régi magyar háziasszony a poloskairtó szerek szűkségéről. Talán a felkapott hírnév, s az okszerűtlen gazdálkodás okozta azt is, hogy már a mult században is fellette megfoghatkoztak a Kárpát bércei e becses fában, ma pedig tán tüként keresve sem találná a nyomozó egyetlen élő példányát sem.

V. S.

A vörös Jula.

— Elbeszélés. —

Eckstein Ernő-től.

Kilencz nappal ezen külsőleg oly mindennapi, még is oly hallatlan esemény után az ifju házassal az utcán találkoztam.

— Nos, — kérdém, szerencsésen értetek haza? Mióta?

— Tegnap este óta.

— És hogy vagy? Mit tesz nőd?

— Köszönöm. Most valószínűleg újabb elbeszéléseim mellett ül. Egészen bele van bolondulva abba a rosszaságba.

— És te hova mégysz?

— Én? Sehova. Kőszálok nem tudom merre!

— Hát kíséj el engem, én éppen így vagyok.

Karját az enyémbe akasztá.

— Igazság szerint az idézés nem volt helyes, — tevé hozzá kis idő múlva, én épen nem érzem magamat a via sacra-n bámulók kellemes hangulatában, ellenkezőleg. . .

— Hogyan? Mi bajod?

— Mindjárt először a legszebb reményeimben csalattam meg. Gondold csak Edith-től Dingsdában levelet kaptunk. Azt írja, hogy egyike legkedvesebb barátnőinek rögtön beteg lett, tehát ő, Edith, kénytelen azonnal elutazni Erfurtba. Mint rendszeren, ugy most is egyetértett a báró e képtelen gondolattal, sőt az elválási időt arra használja fel, hogy Fichtenauban hidegvizgyógymódot élvez és én így minden irányban szörnyen megalázva vagyok. Mond csak, nem olyan eset-e ez, hogy az ember bőréből szeretne kiugrani?

— A mint vesszük, — mondám, talán a közbeneső idő alatt magadba térsz!

— Kérlek ne bosszants! — kiáltott tréfás haraggal. Hát ezért hajtottam volna fejemet a vörös haju rabszolgáságába, hogy azután megaláztassam?

— No, no, ne vedd oly rossz néven! Apropos, mint jöttök ki egymással? Szobád négy fala közt is oly embergyűlölő és élvezhetlen vagy?

— Ellenkezőleg. Magam is csodálkozom magamon, hogy mily szépen tudok bánni feleségemmel.

— Valóban? Neki tehát még eddig épen semmi fogalma sincs?

— Ugyan hova gondolsz. Ő nem is fog arról soha a legcsekélyebbet sem megtudni, a míg tölem függ. Te nem is hinnéd, mily gyöngéden bánok vele.

— Annál jobb.

— Félre a tréfával! Biztosítlak, hogy egész utazásunk alatt egyetlen egyszer sem mentem haza becsipve! Reggel együtt isszuk meg a kávé, ha mindjárt rám nézve a jókor kelés kissé terhes is. Sőt az asztalnál még Bandedló vagy Balbó Caesar fölött is beszédbe ereszkedtem; estve pedig valami angol lyrikust olvasok fel, vagy pedig meghallgatom őt, midőn „Dolce Napoli“-ját zongora kíséret mellett trillázza. Megjegyzem, hogy igen szépen énekel, hallottad őt valaha?

Tagadólág válaszoltam.

— Valóban érdemes a fáradtságra meghallgatni őt. Eljöhetnél theára ma estve hozzám.

— Örömmel. Most magamat tuleröltetve, úgy is majd agyondolgoztam, az üdülésre tehát szükségem van.

— Jer hát ugy nyolcz, fél kilencz tájban. Előbb nem lehetek otthon. Lapom még is több időt vesz el, mint vártam.

— Haragszol miatta?

— Igen, és nem. Igen, mert gyalázatosan lekötve vagyok és nem, mert alapjában véve az alapos és szabályszerű foglalkozás igen jó! Wendel ur haszontalan szerződése nélkül most szabad ember volnék! S a legjobb alkalmam volna bájos Edithemet meglátogatni. Esküszöm, hogy a legközelebbi vonaton elutaznék.

— És nőd?

— Nőm? Nos ennek valamit fülleneni kellene, üzletek, irodalmi megbízásokról, vagy mit tudom én miről? Végző esetben ő is követhetne. S ez még némi tekintetben gyakorlatiasabb is lenne.

— Hála Istennek, csakhogy kötve vagy. Wendel ur, a nélkül, hogy tudná, nagy szolgálatot tesz az erkölcsiségnek. Szegény, kedves nőd, ő bizonyára vigasztalan.

Rudolf most a beszélgetésnek más irányt adott. Azután mintegy félóráig sétáltunk fel s alá a külváros ültetvényei közt. — Ekkor megfordultunk és elváltunk, emlékeztetvén egymást a megígért találkozásra.

Pont nyolcz órakor már nála vol-

tam. Barátomat már a salonban találtam.

— Előbb elkészültem, mint gondolám — mondá zavarba jöve, Julia segített rajtam! . . .

— Derék! — felelém jelentőségteljesen, a nő természetes munkatársa férjének.

— Neked megadta, — szólalt meg Julia, ugyancsak nehéz volt ezen már ömagában is megérthető alaptételt felfoghatóvá tenni. . .

— De hogyan tudhattam volna, — hebegé Rudolf comicus buzgalommal. Képzeld csak, egy értekezés Lenkhardnak bölcsészeti levelei felett! Szeretném azon írók látni, ki nejeire ilyen delikát szakaszt bizni merne!

— Miért ne? — tette hozzá könyvén Julia. Az anyag már össze volt gyűjtve, a dispositio előttem volt, tehát a műnek háromnegyed része kész volt. S még ehhez, én, az egész könyvnek tartalmára meglehetősen emlékeztem.

— Nos éppen ezért! A kísérlet pedig minden tekintetben szerencsésen sikerült; de azt még sem tudhattam, hogy te ily remeke vagy a tudományosságna.

— Valóban nagysád engem is meglep, — szóltam valódi csodálattal teltén. Hosszu sora a legkomolyab tanulmányoknak szükséges ahhoz, hogy egy oly munkával, minő Lenkhardté, tisztába jöjjön az ember.

— Nemde igaz? Ezt mondom én is! — kiált Rudolf élénken. Azt hívem, hogy mostani hölgyeink csak sonátákkal és angol szerelmi dalokkal foglalkoznak. Nos, most már be van bizonyítva, hogy csalódtam, négy szem többet lát, mint kettő és néha épen kapu zárás előtt annyira megszapordik a munka, hogy az embernek egész lelkét igénybe veszi. De nem fogsz te nekünk ma semmit sem adni, kedves Julia?

— E pillanatban, — mondá Julia s az órára nézett.

Kevés percz mulva jelenté a szobalány, hogy találva van. Átsétáltunk egy bájos kis ebédőbe, melynek kedves berendezése nekem csaknem fájdalmat okozott. Rágondoltam hideg és kényelmetlen lakásomra és némi irigységet éreztem e bizalmas és kényelmes lakás birtokosa iránt. Általában azt vettem észre, hogy a fiatal pár otthona bizonyos költői fényvel volt körülvéve, melynek okát hasztalanul kutattam.

Valjon az észszerű berendezés, mely a legcsekélyebb fontossággal bíró tárgynak is a saját, megfelelő helyét adja s ez által a holt butorok is mintegy megélednek és lelket nyernek?

Vagy talán ez a házino csendes, zörejtelen rendezése volt-e, ki lekötő szívességgel játsza a vendégszeretőt s kinek félig gyermek, félig lélekteljes beszéde az egyszerű ven-

dégséget fűszerezé? Nem tudom! De az bizonyos, hogy én már régóta nem éreztem oly jól magamat, mint most a „Vörös Julia“ vigan bugyogó théás készlete mellett.

Kilencz óra tájban újra a salonba mentünk. Rudolf felkérte nejét, hogy egy olasz népdalt énekeljen el. Azt véltem észrevehetni, hogy futólag elpirult, de azért minden mentegődzés nélkül leült a zongorához és az előjátékot eljátszta. Ezután hozzáfogott pompás alt hangjának egész erejével a vonzó „Addio Biondiná“-hoz. Rudolf oly ájtatosan hallgatta őt, hogy ezt soha sem hittem volna neki. Midőn neje a játékot befejezte, egy — majdnem diadalmas-tekinetet vetett rám.

— Nemde igen kedves! — mondá némi szünet után. Megesküdnék az ember, hogy e népdalt a helyszínén a nép nyelvéről leste el. Előadása felett csodálatos olasz szellem lebeg.

— Sorrento vagy Bajó partjaira képzeli magát az ember, erősítem én is. Nem volt nagysád soha Olaszokban?

— Soha! — válaszolt ő fejrázva.

— Rögtön, a mint felszabadulhatok viszlek Olaszokban; kedvencz költőid hazáját meg kell ismerned! Mit gondolsz?

— Oh az még sokára lesz! — tette hozzá barátságos mosolylyal. Gondolj csak arra, hogy tervben még annyi dolgod van!

— Pah! Őt vagy hat hetet csak ott tölthetünk! Az ember időről-időre különben is szükségli a pihenést. E mellett maradunk! Összel Olaszországba megyünk. És most énekelj nekünk valami németet. Az ördög tudja máskor nem igen szeretem az énekelgetést, hanem hangodban van valami teljesség és frissesség, mit más nőknél nem tapasztaltam.

— Oh én tudok sentimentalis is lenni, — felelt Julia, mi közben hangjegyei közt keresgélt.

— Erre kíváncsi vagyok! Mostanság téged mindig csak pajkos oldaladról ismertelek!

Egy fájdalmas határozott összhang jelezte most Schubert kiválasztott darabjának kezdetét:

Hegyek felől jövök alá,
Párás a völgy, zug a tenger. *)

Én már e nagyszerű művet művészebb és inpozansabb hanganyaggal hallottam előadatni, de még ily vonzó igazságával és melegségével az érzeneknek soha. Az egész egy elhagyott szívnek hatalmas jalkiáltása volt, mely ezen bámulatosan hullámzó hangokban lélegzett. Midőn e részhez jutott:

— Idegen vagyok mindenütt. . .

*) Ich komme von Gebirge her,
Es dampft das Thal es braust das Meer. . .

Nem is sejtett érzelmekkel teljesen áthatott, úgy, hogy önkénytelenül is az ő sorsára gondoltam, férje szivtelen-ségére, a ki Edith iránti szerelméről még ma is annyit fecsegett; a jövőre, mely az áruló játékot felfedi és a leg-ártatlanabbat a kétségbeesés örvényébe sodorja.

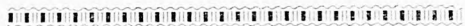
De mi ez? Nem hasonlít-e Rudolf e perczben inkább egy lelkes imádóhoz, mint egy könnyelmű csalóhoz. Nem játszódozott-e ajka körül, mint egy vészjelző lámpa, a legmélyebb indulat? Valóban, úgy ült ott, mintha neje ellen soha egy gunyos szót, soha egy kérkedő káromlást ki nem bocsájtott volna. S most felállott, komolyan, ünne-pélyesen és hallgatva, — Juliához lép s őt, ki épen darabját bevégzé, homlo-kon csókolta!

Én álmodni véltem, de Rudolf nem sok időt engedett az álmodozásra, mert szokott hangját a legközelebbi perczben újra megtalálta.

— Hát nem valódi művésznő-e? — kérde, mialatt hintaszékében elhelyezkedett s a telt pohár után nyult. Ha egyszer nekünk szerencsénk letelik, Julja, te az operához szerződöl.

Én a fiatal asszonynak néhány semmit mondó bókot mondtam és az egész estén továbbra oly szórakozott és álmo-dozó lettem és oly magamba vonult, hogy az ifjú házaspárnak magának kellett a további mulatságról gondoskodni. Az egész éjjel Schubert: „Vándorá-”nak dallama és Vörös Jula lelkes hangja zengett a fülemben.

(Folyt. köv.)

Kótya Matyi és a szamara.

(Bohókás mese.)

Elbeszéli Békési Géza.

Volt egyszer egy szegény ember s ennek a szegény embernek egy fia, a kit Kótya Matyinak hívtak, mert bizony ő kemét akár királynak is mondhatta volna valami bolond ember, de okosnak még a bolond sem. Egyszer egy szép napon ott volt már a szegény ember, hogy készült bucsut venni e napfényes világtól. Magához hívatta a fiát, Kótya Matyit, és azt mondta neki:

— Kedves fiam! En maholnap meghalok és egy betévő falat nélkül maradsz itt. Neked adom egyetlen vagyonomat: a kancai szamaramat, eredj vele szerencsét próbálni a nagy világba. — Ennyit mondott és azzal a legcsön-desebb ember lett a világban.

Matyi egy kicsit busult, hogy elvesz-tette az apját, de többet örvendett a szamarának.

Elővezette a szamarat s azt mondta neki:

— No, csacsi, most én vagyok az ur, csak tartsd a hátad, hogy fölülhes-sek rá s vigy engem a nagy világba.

Mit tehetett egyebet a szegény csa-esi, tartotta a hátát s Kótya Matyi fölült reá.

Mennek mendegélnek, hát egyszer elérnek egy nagy erdőt. A mint az erdőn keresztül poroszkál Matyi a szamarával, egyszer csak meglát egy vénasszonyt, a ki száraz galyakat sze-degetett csomóba.

— Jó napot, öreganyám, — köszön-tötte Matyi, mutassa meg nekem, merre vezet ki az ut ebből a nagy kertből.

— Szerencséd, hogy anyádnak szöli-tottál — mondta az asszony, — mert különben kiszedtem volna mind a har-minczhat fogadat. Az utat megmutatom, hanem előbb kösd fel a hátamra a galyakat.

— Ez sem barátom, — gondolta Matyi, azzal leszállott a szamarról s elkezdte az asszony hátára kötözni a galyakat, de úgy igazította, hogy a kötelet egynehányszor körülcavarta egy nagy fa körül is.

— No megvan, mámi, — mondta Matyi. Azzal az asszony indulni akar, de helyben orra esett. Meglátja, hogy Matyi odakötötte a fához, olyan dühbe jött, hogy csak úgy füstölt bele.

— Tyühh, kutyafia lelke, — kiáltott az asszony, — ezt megemeleti még a hetvenhetedik unokád is. Ugy beszéljen a szamarad, mint magad, — kiáltotta rá az átkot s azzal egy fekete macskává változott, tizenkét egér fölkapta a hátára s elfutott vele.

— Már ha szamaram úgy beszél, mint én, az csak az ő baja lesz; jó, hogy engem nem átkozott meg, — mondta Matyi — s azzal felült a sza-marra, hogy tovább menjen.

— Gyi csacsi, — kiáltott a szamarra Matyi.

— Gyi csacsi, — mondta vissza a szamár.

— De te vagy a szamár, hékás, nem én, — kiáltott mérgesen Matyi.

— De ne feleselj, a bestia lelkedet, — dühöngött Matyi, — mert úgy a füled közé ütök, hogy utoljára harapsz a fübe.

Ezt is visszamondta a csacsi, de erre Matyi olyan dühbejött, hogy elővett egy dorongot, hogy föbe üsse a szamarát, de a szamár sem volt rest, hanem mi-kor Matyi feléje közeledett a nagy doronggal, úgy vékonyán rugta, hogy csupán füst és por maradt volna belőle ha egy nagy pocsolyába nem esett volna.

— Segítség! — ordított Matyi.

— Segítség! — ordított a szamár, a mire közelben lévő emberek kihuzták Matyit a mely pocsótából. De mikor Matyi künn volt, azt kérdezték az emberek, hogy hol a másik, mert hi-szen ketten kiáltottak segítségért. Matyi azt mondta az embereknek, hogy a szamarra kiáltott. De ezek azt hitték, hogy Matyi még velük csufolkodik, bi-zonyosan belefojtotta a másikat a tó-

csába. Nyakon csípték s a bíró elébe hurczolták. Eppen az időtájban öltek meg a rablók a környéken valami ke-reskedőket. Matyit gyanuba vették s halálra ítélték.

Mikor szegény Matyit kivitték a vesztőhelyre s a király eltörte feje fölött a pálczát, csupán azt kívánta, hogy még egyszer láthassa a szamarát. Teljesítették utolsó kívánságát s elő-vezették szamarat. Akkor Matyi térdre berült a király előtt s azt mondta:

— Kegyelmezz meg királyom, egy ártatlan lélek.

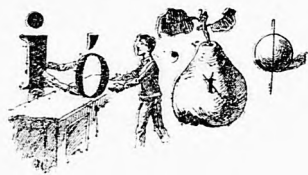
— Kegyelmezz meg királyom, egy ártatlan léleknek — mondta utána a szamár.

Elbámult a király a csodán, rögtön megkegyelmezett Matyinak, megajándé-kozta gazdagon s az udvarában tartotta, tejbén-vajban a szamarral együtt mint a világ nyolczadik csodáját.

Matyi aztán elvett feleségül egy ud-vari dámát és boldogan élt. Született neki 12 fia és minden fiúnak jutott egy kicsi szamár is, mert azalatt a Matyi szamarának is születtek fiai. Mi-kor Matyi hosszú boldog élet után meghalt, akkor a családja már nagyon elszaporodott az egész földön. Mind igen boldog emberek lettek s arról le-het megismerni őket, hogy nem lehet megkülönböztetni: mikor beszélnek ők s mikor a szamaruk.

Képtalány.

S Z Á M R E J T V É N Y.

NEUFELD MÁRTONTÓL.

37, 63, 48, 36, 13, 20, 2, 32,	Jeles mű czime.
52, 2,	
13, 38, 16, 26, 60, 8, 53,	Férfi név.
21, 35,	
9, 61, 19, 9, 11, 15, 49,	Ókori istenség.
14, 7,	
1, 29, 41, 65, 12, 10, 40, 7,	Mesés forrás.
39, 4, 54, 45, 41, 14, 17,	Vallási jelvény.
3, 59, 57, 25,	Jeles költőnk születés-helye.
16, 55, 42 47,	E nélkül nincsen szó.
33, 34,	Alló víz.
18, 44,	Megszólítás.
30, 24, 58, 62, 43, 64,	Sok víz van ebben.
56, 31, 46,	Novény.
6, 51, 50,	Indulatszó.
27, 23, 61, 5,	Házi szárnyas állat.
28,	Beltű az ábéczé elejéről.
1-65,	Bajza egy szép költeményé-nyének utolsó szaka.

A múlt számban közölt talányok megfejtése:

A képtalányé:

Kamerun.

Az összetett számrejtvény:

Uj nap ragyog fel életemre,
Egy drága, ritka nő szerelme;
Szivem uj életvágya lobban,
Csókokkal, ölelő karokban.